

[1] Ἐπεὶ δὲ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἔμαθε τὰ τε ἀμφὶ Ἐραρίχῳ ξυνενεχθέντα καὶ ὅτι Γότθοι Τουτίλαν σφίσιν ἐς τὴν ἀρχὴν κατεστήσαντο, κακίζων τε καὶ ἐρεσχελῶν τοὺς ἐνταῦθα τοῦ στρατοῦ ἄρχοντας οὐκέτι ἀνίει. [2] Διὸ δὴ φυλακτῆρια καταστησάμενοι ἐν πόλει ἐκάστη Ἰωάννης τε ὁ Βιταλιανοῦ ἀδελφιδοῦς καὶ Βέσσας καὶ Βιτάλιος καὶ οἱ ἄλλοι ξύμπαντες ἐς Ῥάβενναν ξυνελέγοντο, οὗ δὴ Κωνσταντιανὸς καὶ Ἀλέξανδρος, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθην, διατριβὴν εἶχον. [3] Ἐπειδὴ τε ἅπαντες ξυνελέγησαν, ἔδοξε σφίσιν ἄμεινον εἶναι πρῶτον ἐπὶ Βερώνην, ἣ ἐν Βενετίας ἐστὶ, στρατεῦσθαι, καὶ ἐπειδὴν αὐτὴν τε καὶ Γότθους τοὺς ἐνταῦθα ἐξέλωσιν, οὕτω δὴ ἐπὶ τε Τουτίλαν καὶ Τικινοὺς ἰέναι. [4] Οὗτος μὲν οὖν ὁ Ῥωμαίων στρατὸς εἰς δισχιλίους τε καὶ μυρίους ξυνείλεκτο, ἄρχοντες δὲ αὐτῶν ἕνδεκα ἦσαν, ὧν οἱ πρῶτοι ἐτύγχανον Κωνσταντιανὸς τε καὶ Ἀλέξανδρος, οἱ καὶ εὐθὺ πόλεως Βερώνης ἐχώρουν.

(...)

[22] Ἐπεὶ τε Ἀρταβάζης ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον ἦλθε, πολλὰ τε ὄνειδίσας καὶ λοιδορησάμενος ἅπασι ξὺν αὐτοῖς ἦει, τὸν τε Ἡριδανὸν διαβάντες ἐν Φαβεντία πόλει ἐγένοντο, ἣ χώρας μὲν τῆς Αἰμιλίας ἐστὶ, σταδίου δὲ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν Ῥαβέννης διέχει.

[1] Τουτίλας δὲ τὰ ἐν Βερώνῃ ξυμπεσόντα μαθὼν Γότθων τε τῶν ἐκ Βερώνης πολλοὺς μετεπέμπετο, καὶ ἐπεὶ παρήσαν, παντὶ τῷ στρατῷ, ἐς πεντακισχιλίους ὄντι, ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἦει. Ὁ δὴ μαθόντες οἱ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες τὰ παρόντα σφίσιν ἐν βουλῇ ἐποιοῦντο. [2] Καὶ παρελθὼν Ἀρταβάζης ἔλεξε τοιάδε· (...) [7] Ὅμαι τοίνυν ἡμῖν μᾶλλον ξυνοίσειν τοῦ ποταμοῦ τηρήσασιν τὴν διάβασιν τοῖς βαρβάροις, ἐπειδὴν ἐς ἡμισυ διαβαίνουεν, ἐς χεῖρας ἰέναι ἢ πᾶσιν ἀθρόοις ἤδη γεγεννημένοις. [8] Μηδενὶ τε ἄδοξος εἶναι ἢ τοιαύτη δεδόχθω νίκη. Δόξαν τε γὰρ καὶ ἄδοξίαν ἢ τῶν πραγμάτων ἀπόβασις ὀνομάζειν φιλεῖ, καὶ τοὺς νενικηκότας εἰώθασιν ἐπαινεῖν ἄνθρωποι, οὐ διερευνώμενοι τῆς νίκης τὸν τρόπον. [9] Ἀρταβάζης μὲν τοσαῦτα εἶπεν. Οἱ δὲ δὴ ἄρχοντες τῷ διαμαχομένῳ τῆς γνώμης τῶν δεόντων οὐδὲν ἔπρασσον, ἀλλ' αὐτοῦ μένοντες τὸν καιρὸν ἔτριβον. [10] Ἦδη δὲ ὁ τῶν Γότθων στρατὸς ἄγχιστα ἐγεγόνει, καὶ ἐπεὶ διαβαίνειν τὸν ποταμὸν ἔμελλον, ξυγκαλέσας Τουτίλας ἅπαντας τοιαῦτα παρεκελεύσατο. (...) [19] Τοσαῦτα ὁ Τουτίλας παρακελευσάμενος τῶν οἱ ἐπομένων τριακοσίους ἐκέλευεν, ὅσον ἀπὸ σταδίων εἴκοσι τὸν ποταμὸν διαβαίνοντας, κατόπισθεν τοῦ τῶν πολεμίων στρατοπέδου γενέσθαι, καὶ ἐπειδὴν ἡ μάχη ἐν χερσὶ γένηται, κατὰ νότου αὐτῶν ἰόντας βάλλειν τε καὶ ἐνοχλεῖν δυνάμει τῇ πάσῃ, ὅπως ἐκεῖνοι ξυνταραχθέντες οὐδεμιᾶς ἀλκῆς μνήσονται. [20] Αὐτὸς δὲ παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατῷ αὐτίκα τὸν ποταμὸν διαβάς εὐθὺς τῶν ἐναντίων ἐχώρει. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι εὐθὺς ὑπηντίαζον. [21] Ἐπειδὴ τε ἀμφοτέρω ὁδῷ ἰόντες ἐγγυτέρω ἀλλήλων ἐγένοντο, Γότθος ἀνὴρ, Οὐάλαρις ὄνομα, μέγας τε τὸ σῶμα καὶ τὸ εἶδος φοβερός ἄγαν, ἔτι μέντοι δραστήριός τε καὶ ἀγαθὸς τὰ πολέμια, τὸν ἵππον ἐξελάσας πρὸ τοῦ ἄλλου στρατοῦ ἐν μεταιχμίῳ ἔστη, τεθωρακισμένος τε καὶ κράνος ἐν τῇ κεφαλῇ ἔχων, καὶ Ῥωμαίους ἅπαντας προῦκαλεῖτο, εἴ τίς οἱ βούλοιτο ἐς χεῖρας ἰέναι. [22] Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι κατωρρωδικότες ἡσυχῇ ἔμενον, Ἀρταβάζης δὲ αὐτῷ ἐς ἀγῶνα κατέστη μόνος. [23] Ἄμφω τοίνυν τὸ ἵππῳ κατ' ἀλλήλοιον ἐλάσαντε, ἐπειδὴ ἄγχιστα ἴκοντο, τὰ δόρατα ὤθουν, Ἀρταβάζης δὲ προτερήσας ἔφθασε τὸν Οὐάλαριν ἐς πλευρὰν τὴν δεξιὰν παίσας. [24] Ὁ δὲ βάρβαρος καιρίαν τυπεὶς ὑπτίος ἐς τὴν γῆν πεσεῖν ἔμελλεν, ἀλλὰ οἱ τὸ δόρυ ἐξόπισθεν ἐπὶ τὸ ἔδαφος ἐπὶ πέτρας τινὸς ἐρεισθὲν πεσεῖν αὐτὸν οὐδαμῇ εἶα. [25] Ὁ δὲ Ἀρταβάζης ἐνέκειτο

ἔτι μᾶλλον τὸ δόρυ ἐς τὰ τοῦ ἀνδρὸς ὠθῶν ἔγκατα. οὐπω γὰρ αὐτὸν ἤδη ἀλῶναι καιρία πληγῆ ὑπετόπαζεν. [26] Οὕτω τε ξυνέβη Οὐαλάριδος τὸ τοῦ δόρατος ἄκρον σιδήριον σχεδόν τι ὀρθὸν γεγενημένον τοῦ Ἄρταβάζου θώρακος ἄπτεσθαι, κατὰ βραχὺ τε προῖόν διελθεῖν μὲν τὸν θώρακα ὅλον, ὀλισθήσαν δὲ τοῦ δέρματος ἀμφὶ τὸν Ἄρταβάζου αὐχένα ψαῦσαι. [27] Τύχη τέ τινι ἀρτηρίαν ἐνταῦθά πη οὔσαν ἐπίπροσθεν ἰὼν ὁ σίδηρος τέμνει, καὶ ῥύσις αὐτίκα πολλοῦ αἵματος ἦν. [28] Αἴσθησις δὲ ὀδύνης οὐδεμία τῷ ἀνθρώπῳ ἐγένετο, ἀλλ'αὐτὸς μὲν ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα τὸν ἵππον ἀπήλανεν, Οὐάλαρις δὲ νεκρὸς αὐτοῦ ἔπεσε. [29] Καὶ Ἄρταβάζης δὲ, τοῦ αἵματος οὐκέτι λωφήσαντος, τρίτη ὑστερον ἡμέρα ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο, Ῥωμαίοις τε κατέσεισε τὴν πᾶσαν ἐλπίδα, ἐπεὶ καὶ τότε ἀπόμαχος ἐν τῇ ξυμβολῇ ταύτῃ γενόμενος οὐκ ἐπὶ μικροῖς τὰ πράγματα αὐτὸς ἔσφηλεν. [30] Ὁ μὲν γὰρ ἔξω βελῶν γεγονῶς τοῦ τραύματος ἐπεμελεῖτο, τὰ δὲ στρατεύματα ἄμφω ἐς χεῖρας ἦλθον. [31] Καρτερᾶς δὲ γενομένης τῆς ξυμβολῆς οἱ τριακόσιοι βάρβαροι κατόπισθεν τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ὀδῶ ἰόντες ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐφάνησαν, οὓς δὴ κατιδόντες Ῥωμαῖοι καὶ πολὺ πλῆθος εἶναι τῶν σφίσι μαχομένων οἰόμενοι ἐς τε ὀρρωδίαν ἔπεσον καὶ αὐτίκα ἐς φυγὴν ὄρμηστο, ὥσπερ ἐκάστῳ δυνατὰ γέγονε. [32] Φεύγοντάς τε οἱ βάρβαροι οὐδενὶ κόσμῳ Ῥωμαίους ἔκτεινον, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ζωγρήσαντες ἐν φυλακῇ εἶχον, τὰ δὲ σημεῖα ξύμπαντα ἔλαβον, ὅπερ οὐπω πρότερον Ῥωμαίοις ξυνέπεσε. Τῶν τε ἀρχόντων ὡς ἕκαστός πη ἐδύνατο ξὺν ὀλίγοις τισὶν ἔφευγε, καὶ τὰς πόλεις ὅπη ἔτυχον διασωθέντες ἐφύλασσαν.